

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1933.

Första kammaren.

Nr 9.

Lördagen den 4 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 6, med förslag till stadga om ersättnings utgående för riksdagsman-nauppdragets fullgörande.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 7, med förslag till lag om boutredning och arvskifte m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 67, angående om- och tillbyggnadsarbeten vid universitetsbiblioteket i Uppsala;
nr 68, angående rätt för expeditionsvakten K. V. Sjögren att för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna viss tjänstgöring; samt
nr 69, angående rätt för vissa lärarinnor att såsom tjänstetid för uppflyttning i högre lönegrad få tillgodoräkna tjänstgöring vid viss enskild skola.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 71, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 31 maj 1932 (nr 156) om anstånd i särskilt fall med gälds betalning.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtanden nr 4 och 5.

Herr statsrådet *Schlyter* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 73, angående pension åt förre järnvägsarbetaren E. A. Trygg; och
nr 79, angående frågan om kontrollstationer för smör.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första lagutskottets utlåtanden nr 6—8 samt andra lagutskottets utlåtande nr 3.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna första lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

Ang. militie-
ombudsman-
nens ämbets-
förvaltning.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning.

I detta utlåtande hade utskottet anmält, att vid den granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning, som utskottet grundlagsenligt förehaft, någon anledning till anmärkning icke förekommit.

Vid utlåtandet funnos fogade två reservationer. Den ena av dessa, av herrar *Åkerman*, *Klefbeck*, *Wagnsson* och *Sjögren*, fru *Östlund* samt herrar *Ols-son* i *Mellerud* och *Höglund*, behandlade ett i berättelsen å sid. 49 o. ff. upptaget med diarienummer 14 betecknat ärende, som till militieombudsmannen inkommit genom anmälan av *Konrad Östberg* i *Väja* och rörde en av överstelöjtnanten *C. A. H. Fahlstrom* vid *Västernorrlands regemente* i slutet av oktober 1931 på anmodan av översten vid regementet *T. R. Evers* vidtagen åtgärd att inkalla en värnpliktig till förhör för utredande huruvida den värnpliktige deltagit såsom demonstrant vid den s. k. *Lundeaffären*. Reservanterna hade härom anfört bland annat:

»Då alltså de av militieombudsmannen antagna motiv för regementschefens handlingssätt icke kunna av oss godkännas och någon giltig grund för anställande av ifrågavarande förhör icke, såvitt handlingarna i ärendet utvisa, eljest förelegat, anse vi att militieombudsmannen icke bort avsluta ärendet utan att däri vidtaga vidare åtgärd.»

I den andra reservationen hade herr *Sjögren*, fru *Östlund* samt herrar *Ols-son* i *Mellerud* och *Höglund* beträffande ett i berättelsen å sid. 114 o. ff. upptaget med diarienummer 261 och 262/1931 betecknat ärende anfört:

»Väl framgår av utredningen i ärendet, att s. k. uppryckningsövningar sedan länge inom marinen ansetts vara en tillåten och lämplig form för de ungas danande till hurtiga krigsmän. Att en sådan uppfattning kunnat vara rådande, måste tillskrivas den omständigheten, att övningarna icke räknats såsom straff. Beträffande det i militieombudsmannens berättelse relaterade fallet *Melcher* måste likväl anses, att vissa av *Melcher* under ifrågavarande resa med pansarkryssaren *Fylgia* beordrade uppryckningsövningar varit sådana, att de för envar måste framstå såsom verkliga bestraffningar. I betraktande härav och då *Melcher* därjämte i ett fall visat särskilt stor omdömeslöshet, hade enligt vår mening militieombudsmannen bort ställa *Melcher* under åtal för vad han i förevarande avseende låtit komma sig till last.»

Herr Åkerman: Herr talman! Beträffande detta utlåtande finna herrarna, att vid detsamma fogats två reservationer. I fråga om den första av dessa, i vilken jag deltagit, skall jag be att få säga några få ord.

Herrarna behagade finna, att frågan i den första reservationen gäller den av oss reservanter framlagda åsikten, att militieombudsmannen tagit något för lätt på det ärende, som behandlas i samma reservation. Det var ju, såsom herrarna finna, om ni läsa igenom reservationen, så, att en överste vid ett landsortsregemente hade tagit sig för att inkalla en värnpliktig till förhör beträffande omständigheter, som rörde den värnpliktiges förehavande vid en tidpunkt före hans inträde i militärtjänst, alltså innan han blev värnpliktig. Det rör sig om ifrågasatt deltagande i de bekanta uppträderna vid *Lunde*. Det hade förekommit något skvaller vid regementet därom att en viss värnpliktig skulle ha deltagit i den ifrågavarande demonstrationen. Översten tog sig för att låta inkalla den värnpliktige och lät hålla förhör med honom om denna sak. Härom gjordes anmälan till *M. O.* och saken kom sålunda till *M. O:s* kännedom. Denne infortrade därvid förklaring av regementschefen, som föranstaltat om förhöret. Nu förhåller det sig så, att man av handlin-

Ang. militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

garna i målet inte kan få nöjaktigt reda på vad M. O. vid förklaringens infordrande frågat översten och vad denne i sin tur svarat, utan M. O. har på egen hand kastat fram två antaganden, som han anført såsom tänkbar anledning till att översten handlat som han gjort. I det första av de av M. O. uppsatta alternativen säger M. O., att man kan tänka sig, att överstens avsikt varit att föranstalta om att man skulle få ett bidrag till utredningen i ett visst mål, som vid tidpunkten för förhöret var anhängigt vid vederbörande krigsrätt. Skulle så hava varit förhållandet, säger M. O., kan det inte läggas översten till last, att han gjort så. Vidare säger ombudsmannen, att man å andra sidan skulle kunna antaga, att regementschefen velat förskaffa sig upplysning, huruvida denne värnpliktige före sin tjänstetid gjort sig skyldig till någon handling, som enligt regementschefens förmenande varit brottslig. Enligt M. O:s åsikt skulle regementschefen icke heller hava saknat befogenhet att låta framställa fråga härom.

Vi reseranter ha icke kunnat godkänna något av dessa alternativ som förklaring till överstens handlingssätt, och i övrigt har det ej framkommit någon anledning, varför enligt vår mening regementschefen i fråga skulle haft rättighet att föranstalta om dylikt förhör. Detta har givit oss anledning att påpeka förhållandet.

Nu kanske man, om det blir diskussion angående denna punkt, kommer att säga, att detta förefaller att vara endast en småsak. Men vi reseranter kunna inte se saken på det sättet, därför att det rör just själva hjärtpunkten, om jag så får säga, av M. O:s instruktion. Då detta ämbete på sin tid inrättades, var man framför allt angelägen om att dess innehavare skulle beakta bland annat två viktiga ting. Det ena var, att de värnpliktiga inte skulle få göras till föremål för några som helst övergrepp från överordnades sida. Och det andra var, att han skulle noga hålla ögonen på, att militärerna icke togo sig några fasoner, inte blandade sig i saker, som de inte hade med att göra, och att de inte skulle försöka spela rollen av något slags stat i staten. Det är med dessa synpunkter, som, såvitt jag förstår, detta ärende närmast sammanhänger, och det är därför som jag anser, att denna sak bort påpekas i lagutskottets utlåtande.

Det har ju också sagts, att den värnpliktige icke tagit någon skada av detta förhör. Ja, skada kan ju uppfattas på olika sätt, men enligt mitt förmenande sker alltid en skada, då en tjänsteman, synnerligast en högt uppsatt sådan, överskrider sin befogenhet, därför att detta alstrar hos bedömare av saken känslor och tankar, som inte äro nyttiga, och det ger dåligt exempel. Men framför allt vill jag ännu en gång säga, att saken rör just själva kärnpunkten i M. O:s ämbete, och därför tycker jag, att man bör säga ifrån att han noga beaktar, att icke lämna obeivrat något försök från de militära myndigheternas sida att blanda sig i angelägenheter, som de inte ha något att göra med, och att han tillser, att de inte göra sig skyldiga till något som helst övergrepp eller försöka att spela ett slags stat i staten. Sådana tendenser bör han opponera sig emot.

Det är dessa få ord, jag velat säga. Något yrkande har man ju inte att i denna diskussion framställa.

Herr Wagnsson: Herr talman! Först ber jag att få instämma i de synpunkter, som av den föregående ärade talaren här framförts. Vid granskningen av M. O:s förevarande berättelse har jag haft ett allmänt intryck av att militieombudsmannen på flera olika punkter icke gjort den grundliga utredning, som ärendenas vikt påkallat. Jag skall med herr talmannens och kammarens benägna tillstånd nu be att få lämna ett annat exempel på sam-

Ang. militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)
ma förhållande. För ärendet meddelas redogörelse i M. O:s ämbetsberättelse på sidorna 97—99. Det gäller ett ärende, som i och för sig kan synas vara av relativt underordnad betydelse, men frågan är i stället av ganska stor principiell vikt. Den gäller nämligen de regler, som skola tillämpas vid uppköp för statens räkning, och det är därvid efter mitt förmenande av synnerligen stor vikt, att man tillser, att vid dylik upphandling det förfäres på ett i allo just sätt.

M. O. börjar, som jag nämnde, sin redogörelse för ärendet på sidan 97 i berättelsen. Av denna redogörelse kan inhämtas, att i en annons införd i Tidning för leveranser till staten den 29 december 1931 hade meddelats, att arméförvaltningens intendentsdepartement infortrade anbud å bland annat armékonserv, därvid beträffande »kvalitetsbestämmelser, leveranssätt och leveransort, vite, säkerhet och betalningsvillkor» hänvisning skett till vissa av intendentsdepartementet fastställda föreskrifter rörande tillverkning och leverans av ifrågavarande förnödenheter. Bland de firmor, som anmälde sig i konkurrensen befann sig också en Kalmarfirma, aktiebolaget Kalmar konserverfabrik, och vid anbudens granskning visade det sig, att detta bolag låg väsentligt under de konkurrerande Stockholmsfirmorna i fråga om priset. Man hade då kunnat tänka sig som en given följd, att Kalmarbolaget skulle ha fått ifrågavarande leverans. Men vad inträffade? Jo, sedan arméförvaltningens intendentsdepartement genom en tjänsteman i Kalmar gjort sig underrättad om fabriken tillstånd och därvid fått de bästa vitsord rörande densamma skötsel samt till och med tecknat preliminärt avtal med en veterinär angående kontroll av leveransen, så beslöts några dagar senare inom departementet att utan vidare refusera ifrågavarande anbud och att av Stockholmsfirmorna begära förnyade anbud på leveransen. Sådana inkommo också, men till och med dessa nya anbud visade sig i fråga om priset ligga något ötrots det från Kalmarfabriken lämnade, jag vill minnas med 2 öre per portion. Trots detta accepterades en av Stockholmsfabrikerna som leverantör av konserver för armén. Som skäl härför angav intendentsdepartementet, att det visat sig svårt att, som det heter i berättelsen, erhålla en »daglig, å obestämda tider på dagen återkommande kontroll genom å orten boende, sakkunnig kontrollant», vilken kunde utföra kontroll över tillverkningen vid Kalmarfabriken. Riktigheten av detta påstående bestrides alldeles bestämt av den ifrågavarande fabriken, och i en skrivelse till M. O. ha också, som det förefaller mig, anförts starka skäl för den uppfattning, som Kalmarfabriken ger till känna. Man framhåller nämligen, att en sakkunnig veterinär skulle ha utövat kontrollen. Han bodde visserligen inte på det ställe, där fabriken är belägen, utan bodde 11 kilometer från fabriken, men han ägde automobil och kunde alltså på 10—15 minuter lätt förflytta sig till ifrågavarande fabrik. Han måste också anses som särskilt sakkunnig, och mot hans sakkunskap anfördes i varje fall från intendentsdepartementet inte någon anmärkning, då dessa frågor voro föremål för överläggning mellan en representant för departementet och ifrågavarande fabrik. Hade så skett, säger fabriken, skulle man ha låtit undersöka möjligheten att skaffa någon annan kontrollant. Man hade till exempel kunnat vända sig till en i orten boende läkare och anmodat denne att utföra kontrollen. De skäl, som från departementets sida i förevarande avseende framförts, ha därför av fabriken blivit helt och hållet underkända. M. O. har emellertid, såsom framgår av hans berättelse, utan vidare godtagit dessa skäl. Det förefaller mig emellertid, som om det minsta man i detta fall kunnat fordra av riksdagens militieombudsman, hade varit, att han sökt av intendentsdepartementet vinna klarhet i frågan: vari bestodo bristerna i den kontroll, som kunde utövas av vederbörande på orten? Han hade alltså

Ang. militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

bort söka kräva framläggande och klarläggande av skäl för de nakna påståenden, som intendentsdepartementet på den punkten framfört.

Det finns dessutom vissa andra förhållanden, som i detta sammanhang kunna förtjäna uppmärksammas. Det förklarades från intendentsdepartementets sida, att den ifrågavarande Kalmarfabriken inte tidigare tillverkat armékonserver. Detta är, svarades från fabriken, riktigt, men det beror på att fabriken är tämligen ny. Föreståndaren vid fabriken har emellertid tidigare haft anställning vid en fabrik, som tillverkat och levererat konserver till armén, och han anser sig därför vara fullt sakkunnig även i fråga om dylik tillverkning.

Också de andra i departementets yttrande framförda synpunkterna hava blivit ingående granskade av Kalmarfabriken, och det har inte, såvitt man kan finna av de hos M. O. tillgängliga handlingarna, mot fabriken synpunkter anförts några som helst vägande sakska. Jag har i utskottet vid granskningen av M. O:s berättelse fäst uppmärksamheten på detta förhållande, som jag funnit synnerligen egendomligt, men jag har inte ansett mig kunna på denna punkt framställa yrkande om någon anmärkning mot M. O. Jag har nämligen inte av de handlingar, som inforrats i målet, kunnat få fram några absolut bindande bevis för oriktigheten av det förfaringsätt, som praktiserats från intendentsdepartementets sida. Jag har emellertid ansett och anser fortfarande, att det borde ha varit M. O:s skyldighet att noggrannare undersöka den fråga, det här rör sig om och inte utan vidare godtaga de krystade förklaringar, som i ärendet anförts från intendentsdepartementet. Jag har velat i detta sammanhang få detta antecknat till kammarens protokoll.

Herr Borell: Herr talman, mina herrar! Jag har ej deltagit i detta ärendes behandling i första lagutskottet utan har endast som åhörare bevisat en del av diskussionen i frågan. Jag har således icke någon mera ingående kännedom om detta ärende än vilken annan som helst av kammarens ledamöter, som läst M. O:s berättelse, men jag skall det oaktat be att i anledning av vad som tidigare anförts under överläggningen få yttra några ord i denna sak. Jag förbigår därvid vad den nästföregående talaren anförde om den av honom berörda leveransen. Om detta ärende har jag icke tagit någon närmare kännedom och hade ej väntat, att den saken skulle komma till behandling i dag. Den frågan lär väl någon annan av första lagutskottets ledamöter, som deltagit i granskningen av M. O:s berättelse, upptaga till vidare skärskådande. Jag skall nöja mig med att yttra några ord om det av överste Evers anställda förhöret med en värnpliktig.

Sammanhanget, såvitt man kan utläsa det av handlingarna, lär väl ha varit följande. Det hade uppkommit något prat vid regementet om att ifrågavarande värnpliktige skulle hava skruttit med eller omtalat för kamrater, att han varit med som deltagare i demonstrationståget i Lunde, och därvid gått i det främsta eller i något av de främsta leden. Detta hade skett innan han inkallats till värnpliktsövningarna. När översten fick reda på detta rykte, anmodade han överstelöjtnanten vid regementet fråga den värnpliktige, om ryktet hade någon grund. Så skickade överstelöjtnanten efter den värnpliktige och inne på expeditionen i närvaro av en fanjunkare tillfrågade överstelöjtnanten honom, om han fällt det uppgivna yttrandet. Den värnpliktige förnekade, att så skett, och därpå avskrevs hela ärendet från vidare behandling.

Nu är frågan om vederbörande officerare, genom vad de sålunda företagit sig, gjort sig skyldiga till något tjänstefel, så att M. O. skulle haft anledning att mot dem vidtaga några vidare åtgärder i ärendet. Det är väl då uppenbart, att när översten lät framställa dessa frågor till den värnpliktige, skedde detta

Ang. militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

icke av ren nyfikenhet, utan översten hade något syfte med detta, och syftet skulle väl antingen vara att översten ville höra sig för, om den värnpliktige kunde bidraga till utredningen i det vid samma tillfälle som det så kallade förhöret ägde rum pågående målet angående tilldragelserna vid Lunde. Var detta hans avsikt, så är det väl uppenbart, att översten var i sin fullkomliga rätt att låta framställa frågor härom till den värnpliktige. Målet om nämnda händelse pågick ju vid regementskriksrätten, och det är väl klart, att en man i överstens tjänsteställning hade fullkomligt rätt att söka bidraga till att göra utredningen i detta mål så fullständig som det var möjligt att åstadkomma. Det är ju mycket möjligt, att den värnpliktige kunde ha haft sådana upplysningar att lämna, därest han kommit att höras som vittne i målet, som vore ofördelaktiga för den vid Lunde inkommande militären. Men motsatsen är också tänkbar. I varje fall var det naturligtvis av stort intresse för översten att, då målet pågick vid regementskriksrätten, höra sig för, om den värnpliktige kunde lämna några upplysningar, som vore av värde för utredningen av detsamma. Ingen kan enligt min mening med fog påstå, att översten härigenom begått något ämbetsbrott.

Skulle överstens avsikt åter ha varit att höra sig för, huruvida den värnpliktige begått någon brottslig handling, som borde anmälas för vederbörande åklagarmyndighet — och i detta fall väl närmast länsstyrelsen — kan jag ej heller finna annat än att översten därvid varit i sin fulla rätt. Den omständigheten, att det eventuellt brottsliga förfarandet skulle ha inträffat innan vederbörande började sin värnpliktstjänst, spelar enligt min uppfattning i detta avseende ingen som helst roll. Det kan enligt min mening aldrig karakteriseras som ett ämbetsfel att översten låter göra en sådan förfrågan, lika litet som att han, om han skulle få höra ett rykte om att en värnpliktig skulle ha begått en stöld eller något dylikt, vad det nu varit, tillfrågar vederbörande värnpliktige härom. Det är hans rätt att göra en sådan förfrågan. Är detta riktigt, så måste man enligt min mening säga, att översten handlat synnerligen förståndigt i det förevarande fallet. Han har icke velat ställa till något onödigt trassel utan har inkallat den värnpliktige för att denne skulle få svara på frågan: Är det tal, som uppkommit vid regementet, sant eller ej? Sedan den värnpliktige förklarat, att så ej vore förhållandet, blev resultatet, att den värnpliktige fick gå och ärendet avskrevs från regementschefens vidare åtgärd. Jag kan aldrig tro, att om översten åtalats för ämbetsbrott på grund av detta sitt förfarande, han skulle kunnat fällas. Det är för mig alldeles uppenbart, att så icke skulle kunna bli förhållandet. Jag erinrar om stadgandet i den militära bestraffningsförfordningen § 10, där det heter: »Jämväl då angivelse sker om brott, som icke är av beskaffenhet att enligt strafflagen för krigsmakten böra behandlas i den för disciplinmål stadgade ordning, skall vederbörande befälhavare, innan målet överlämnas till krigsdomstols prövning, föranstalta därom att nödig utredning sker rörande brottet och de närmare omständigheterna därvid. Detta bör särskilt ske i sådana fall, då fara föreligger att tillgängliga bevismedel eljest skulle gå förlorade.» Både detta stadgande och andra stadganden i strafflagen för krigsmakten ge uppenbart vid handen, att översten icke handlat utöver sin befogenhet, vilket även ur allmängiltiga synpunkter synes mig vara alldeles obestriddligt.

Men, säger man vidare, detta förhör har ägt rum utan att man därvid har iakttagit de lagliga formerna genom inkallande av förhörvittne, och det är också tvivelaktigt, om något protokoll har förts. De militära myndigheterna ha för sin del sagt, att intet protokoll förts. Fanjunkaren, som varit närvarande, har visserligen — och detta har ju i den föregående debatten andragits som något rysligt hemskt och graverande — suttit med papper och penna i

Ang. militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

handen men inte gjort några anteckningar. Det har väl tillgått så, att när pojken svarade nej på den framställda frågan, så har överstelöjtnanten sagt: »Då bry vi oss ej vidare om den här» — jag höll på att säga ett styggt ord — »bagatellen», och därför har det inte gjorts några anteckningar. Vederbörande brydde sig icke vidare om hela saken — man måste tänka på hur det går till ute i livet, när praktiska människor handla. De resonerade tydligen som så: vi ha annat att göra än att ställa till med en invecklad apparat för en bagatell. Det hela utmynnade ju i en bagatell, och jag kan inte förstå, att den unge mannen, som det gäller, kunnat taga skada till kropp eller själ — ja, det skulle väl ha varit till själen — av detta förfarande. Nog vet jag, att man klemar med den värnpliktiga ungdomen på vissa håll och gör allt vad man kan för att motverka, att det skall bli karlar av de värnpliktiga, men att man lyckats framkalla en så till ytterlighet gående psykisk känslighet hos en värnpliktig, som man i reservationen förutsätter, har jag mycket svårt att begripa. Jag kan förstå, att herrarna i motsatta lägret tycka, att detta är ett mycket underligt tal, men jag får säga, att då jag läste M. O:s berättelse, fick jag den bestämda uppfattningen, att översten handlat som en bonus pater familias skulle ha handlat i detta fall, och att M. O. därför inte haft anledning att i ärendet vidtaga annan åtgärd än han vidtagit.

Herr **Klefbeck**: Det är mycket svårt, herr talman, att yttra sig i ett ärende som detta. Det gäller, huru en framstående förtroendeämbetsman fyllt sin mycket grannliga och ömtåliga uppgift, särskilt som hans handlingssätt måste bli beroende av hans personliga omdöme. Vi veta ju också, att man från alldeles olika utgångspunkter bedömer hans verksamhet. Somliga yrka, att han borde åtala mindre, medan andra tycka att han skulle gripa in oftare än han gör. Det är med full hänsyn tagen till detta, som vi inom utskottet gått till vår granskning.

Vad nu beträffar den omtalade saken så erkänner jag visserligen, att den realt sett är mycket obetydlig, men den inrymmer i sig en principfråga, som för oss reseranter är mycket betydande. Även om vi inte våga säga, vilket herr Borell dock i sin polemik utgick ifrån, att överstens förfarande varit tjänstefel eller att han begått ämbetsbrott, så mena vi i alla fall, att hans handlingssätt, så som vi se det, varit mycket olämpligt. Under sådana omständigheter tycka vi, att militieombudsmannen bort gå grundligare tillväga i frågan än vad han gjort.

Sedan är det ett par omständigheter, som i den tryckta berättelsen kommit fram i en mycket oskyldig form. Det säges t. ex. i berättelsen, att den värnpliktige inkallades till förhör, men vi få inte veta av det tryckta protokollet på vad sätt detta inkallande ägde rum. Det skedde på det sättet, att karlen, som gått in till staden för att hälsa på en sjuk släkting, *blev eftersänd av en patrull*, befälhavare och två man, *för att inställas till förhör*. En sådan uppseendeväckande form för inkallelsen kastar ett mindre vackert ljus över den så kallade brottslingen. Vidare är det inte heller klarlagt av militieombudsmannen hur det tillgick vid det så kallade förhöret. Vi hörde nyss herr Borell redogöra för de båda framställningar som givits. Men vad som från ena hållet kallas för »att inga anteckningar blivit gjorda» har dock varit av den beskaffenheten, att personer sagt sig ha varit i tillfälle att läsa vad som skrivits. Vi mena därför, att det skulle ankommit på militieombudsmannen att ta närmare reda på hur vid detta förhör verkligen tillgått. Men vad som för oss är det avgörande är att översten har beordrat hans inkallande till förhör angående omständigheter, som ägt rum, innan karlen någonsin inträtt i militärtjänstgöring, och vi mena, att det bör vara alldeles särskilt starka skäl, om

Ang. militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

något sådant skall få äga rum. Herr Borell nämnde, att om en person misstänkts för att ha begått stöld, så skulle ett ingripande vara tillåtligt för att hans brottslighet skulle bli uppenbarad. Men det är ju att märka, att vid den tidpunkt, då detta skedde, så var inte deltagandet i den ifrågakvarande demonstrationen av någon domstol stämplat som brottsligt, utan dittills var det endast fråga om ett vanligt demonstrationståg, som visserligen hade sina bedrövliga och ledsamma följder.

Vad beträffar det omdömet om vårt ingripande, att det skulle vara förestavat av en viss benägenhet att klema med våra värnpliktiga, så tror jag det är mera ett försök att stämma kammarens majoritet till förmån för utskottsförslaget än ett uttryck för något som i själva verket förekommit. Ty såvitt jag fattade diskussionen på avdelningen och sedan i utskottet i plenum rätt, så förekom där ingenting, som kunde ge belägg för en sådan uppfattning. Jag tror inte att någon av oss reserveranter är bekajad av denna klemighetskänsla. Det skulle väl då närmast vara jag som präst, men jag tror jag kan frita mig själv också. Vi ha däremot ansett det principiellt oriktigt, att en medborgerlig rättighet, utövad under tiden före värnpliktstjänstgöringen, på något sätt göres till föremål för ett så pass bryskt ingripande som här skett från denne regementschefs sida.

När jag nu i alla fall har ordet, skall jag be att med herr talmannens tillstånd också få säga ett par ord om den andra reservationen, som jag inte biträtt. Den rör en mycket, mycket allvarlig sak, nämligen den som vi förr i världen kallade för pennalism, men som numera fått ett litet vackrare namn, nämligen upprykningsövningar. Inte heller framställningen av dessa förhållanden är fullständig. Det redogöres i den tryckta berättelsen inte alls för ett fall, som är alldeles särskilt tråkigt. Det gällde en kadett, som på Fylgias långresa i en sådan upprykningsövning kommenderades att äntra upp på skorstenarna, både för- och akterskorstenen. Han ramlade därvid ner och slog sidan, tror jag det var, emot något räck, så att en äldre kadett nödgades företa konstgjord andning för att få liv i honom. Sedan blev pojken omhändertagen av några kamrater. Genom befälets ingripande fick den äldre kadett, som kommenderat denna upprykningsövning, bestraffning, jag minns inte om det var varning eller något annat. Han blev sedan längre fram avkopplad och fick inte fortsätta sin utbildning; om det nu berodde på detta eller på något annat vet jag inte.

Andra sådana upprykningsövningar skildras däremot i berättelsen, och jag skall bara nämna vad som rör en kadett som heter Holmström. Han hade haft vakt i fyra timmar till klockan 12 på natten, mellan 12 och 4 hållit på med läxuppgifter, och när han klockan 4 gick och lade sig, gjorde han inte i ordning en vanlig koj utan en så kallad dagkoj. Det är litet lättvindigare, man behöver inte klä av sig exempelvis. Men han var trött och behövde sova. För detta kommenderade då en löjtnant upprykningsövningar, bestående i sex så kallade toppresor, hälften på förliga masten och hälften på aktre. Då Holmström en av dessa sex gånger inte äntrade upp i toppen, fick han sig pålagd ytterligare sex toppresor. Efter tre av dessa nya resor var han mycket utmattad, varför en fänrik tillsade honom att avbryta. Löjtnanten insåg sedan, att han handlat olämpligt — om det var efter förhörets hållande vet jag inte — och gick och bad Holmström om ursäkt för sitt beteende.

Dessa exempel beröra ett missförhållande, som länge förefunnits inom sjökadettkåren och även på andra områden, och som vi alltid reagerat mot. Jag för min del vet knappast något fegare och tarvligare än att befälla vissa bestraffningar — som de i själva verket äro, vad man sen kallar dem — mot personer som inte få eller kunna på något sätt försvara sig. Om man säger,

Ang. militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

att det är inte straff utan det är uppryckningsövningar, så blir i alla fall effekten densamma.

I ett annat fall hade kadetterna suttit i lektion i 40 graders värme nere på Röda havet, och därvid visat tecken på slöhet under en kanske inte så värst livaktig framställning. Då beordrades språngmarsch och andra uppryckningsövningar, toppresor och annat. Om det verkligen varit fråga om uppryckning, så skulle ju denna uppnåtts på ett mycket hyggligare, men lika effektivt sätt, om t. ex. kadetterna och löjtnanten gått ner i duschrummet och fått sig en uppfriskande dusch. Det hade gjort precis samma effekt utan att skada vederfarits någon.

Det fanns en gång en konung här i landet, vilkens regering just icke varit till så stort gagn för vårt land, men som jag är nog barnslig att ännu i dag mycket starkt beundra. Hans folk fick underkasta sig uppryckningsövningar, uppoffringar, nöd och lidande, men han delade själv alla deras mödor. Han låg på marken i tält liksom de, han svalt och han frös liksom de. En karl som delar andras lidande respekterar jag, men den som skyddar sig själv och likväl har »mod» och hjärta att plåga andra, som inte få försvara sig, med meningslösa, kränkande och ofta farliga åtgärder, den tycker jag inte är någon prydna för den kår han tillhör.

Om man nu invänder, att vi ha i alla fall en så utmärkt sjöofficerskår, som dock en gång har gått igenom detta, så svarar jag: Det är alls inget skäl för bevarande av pennalismen, utan det är blott ett vittnesbörd om vilket utmärkt folkmaterial vi svenskar ha, när vår sjöofficerskår trots allt sådant plågande andligen och kroppsligen nått den höga ställning den intar. Men det är ingen dag för tidigt, om missförhållandena bringas att upphöra.

Och nu till slutet på min långa predikan. Varför vill jag inte vara med om anmärkningen mot militieombudsmannen? Jo, av handlingarna framgår, att militieombudsmannen ingripit allvarligt mot detta förehavande. Han hade för detta två vägar att välja på: den han valt eller också att åtala. Om han nu åtalat den där löjtnanten, vad skulle det haft för effekt? Utan tvivel ingenting annat än att mannen av krigsrätten dömts till tre eller fyra dagars arrest på eget rum utan bevakning, ett straff som i militära kretsar kallas för heder. Om han nu fått några dagars »heder», så hade detta straff inte inverkat det ringaste på vad vi önska få genomfört, nämligen pennalismens avskaffande. Militieombudsmannen valde en annan utväg, han skrev till Kungl. Maj:t och påpekade förhållandet, visade att det pågått sedan långliga tider och att det måste ur världen. Därmed gjorde således militieombudsmannen ett verkligt ingripande för att nå åsyftat resultat. Att sedan det kungl. brev som kom var så menlost som det var, det rädde ju inte militieombudsmannen för. Där säges nämligen, att vederbörande myndigheter anbefallas att noggrant vaka över att andra övningar ej beordras än som betingas av gällande rutin, schema och övningsorder. I detta uttryck »som betingas av gällande rutin» kan ju stoppas in hur mycket uppryckningsövningar som helst. Och om så är, så är ju inte mycket vunnet. Men militieombudsmannens ingripande och Konungens brev skola väl, hoppas jag, ha den verkan att det vi vilja vinna verkligen vinnes, och att det onda kommer bort. Om det tillåtes mig, skulle jag vilja göra en hemställan till chefen för försvarsdepartementet att se efter, att det verkligen blir allvar av det kungl. brevet.

Jag har intet annat yrkande än att ärendet lägges till handlingarna.

Herr Anderson, Erik: Herr talman! Jag skall inte närmare inlåta mig på den sak, som herr Borell redan på ganska uttömmande sätt redogjort för,

Ang. militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

i synnerhet som jag helt och hållet delar den åsikt han framfört. Jag vill emellertid nämna att det så kallade förhöret av oss mera betraktats som ett samtal mellan bataljonschefen och den värnpliktige. Herr Klefbeck tyckte att formen var onödigt hård, och att det kunde skett på ett mjukare sätt. Det finns ju olika meningar om formen för detta förhör eller samtal. Å ena sidan ha vi regementschefen, bataljonschefen och en fanjunkare. Av dessas uttalanden, som, märk väl, äro avgivna under tjänsteansvar, framgår, att samtalet hade inte formen av ett förhör med några hårda ord till den värnpliktige. Emot detta står den värnpliktiges uttalande ensamt. Det är klart att vi inom utskottet ansågo oss skyldiga att mera ta fasta på, vad de nyssnämnda personerna i tjänsteställning yttrat.

Det var emellertid inte för detta jag begärde ordet utan det var för att tala om den av herr Wagnsson berörda leveransaffären, där vederbörande departement inte skulle ha tagit det bästa och billigaste anbudet. Jag skall först och främst erkänna, att jag i början stod helt och hållet på herr Wagnssons sida i denna fråga. Jag fick den uppfattningen, att Stockholmsfirmorna här fått ett företräde framför Kalmarfirman. Men under behandlingen i utskottet framkom det saker, som kommo mig att i någon mån ändra åsikt. Det visade sig nämligen, att den kontroll av tillverkningen, som skulle ske, inte enbart avsåg att se till, att det var friska och bra råvaror och att tillverkningen skedde under sådana former, att varan kunde bli av fullgod beskaffenhet. Därtill skulle det göras prov för att utröna varans hållbarhet. Dessa konserver användas delvis icke förrän ett par år efter det de tillverkats, och man skulle nu kontrollera, att de inte utsattes för jäsning eller förskämning under de tre eller fyra år de skulle förvaras. Kalmarfirman hade inte material för att kunna verkställa sådana prov, utan konserverna skulle behöva skickas till Stockholm för sådant ändamål. Detta senare förhållande gjorde, att man inte kan anse M. O:s åtgöranden i denna sak anmärkningsvärda.

Sedan kanske jag skulle säga något om de så kallade upprykningsövningarna, som herr Klefbeck drog fram i sitt anförande. Jag skall inte göra någon uttömmande redogörelse för de två fall som förekommit. Att det i ena fallet inte blev något gjort i saken berodde på, att den som gjort sig skyldig till förseelsen var av manskaps grad, varför militieombudsmannen sannolikt inte har skyldighet att vaka däröver utan detta tillkommer vederbörande regements- eller fartygschef. I det andra fallet har ju herr Klefbeck godkänt det förfaringssätt som förekom, och jag skall därför inte yttra mig om saken. Herr Klefbeck ställde sig emellertid litet betänksam mot Kungl. Maj:ts brev till marinstaben, där det heter att sådana övningar inte få anordnas i annan mån än som betingas av gällande rutin, schema och övningsorder. Det är ordet rutin herr Klefbeck hängt upp sig på. Han trodde inte att skrivelsen skulle ha åsyftad verkan. Jag kan emellertid inte se, att Kungl. Maj:t kunnat skriva på annat sätt än som här skett. Att helt och hållet förbjuda upprykningsövningar tror jag skulle vara synnerligen olyckligt. Jag är också motståndare till, att de ske under råa och olämpliga former, men att helt och hållet förbjuda dem tror jag skulle vara till skada inte bara för marinen utan också för de personer, som skola utbildas till sjöfolk. Det kan hända, att folket blir slött och sömngit, då värmen blir tryckande i de södra länderna. En utkik till exempel, som sitter och somnar på sin post, kan vara till fara för fartyget och alla som äro ombord. Och om en officer vid sådana fall beordrar manskapet upp på däck och låter dem företa arm- och benrörelser på ett litet kraftigt sätt eller till och med en språngmarsch, så tror jag inte det är till skada, utan det kan tvärtom vara till nytta för vederbörande officersämnen själva.

Jag anser alltså, att även i detta fall har militieombudsmannen gjort vad

Ang. militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

som kan vara lämpligt och nyttigt, och jag har ingenting vidare att säga än att jag yrkar bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Herr Bissmark: Jag skall endast be att få säga några få ord utöver vad herr Borell yttrade om förhöret med en värnpliktig.

Det har framhållits, att det här gäller en viktig principalsak. Det är så långt ifrån, att det är en viktig principalsak, som jag i likhet med herr Borell måste betrakta den som en småsak. Att en regementschef har rätt att anställa förhör med en värnpliktig, som antages kunna lämna upplysningar i ett vid krigsrätt pågående mål, är enligt min mening fullkomligt självklart. Regementschefen skall tillhandahålla krigsrätten bevismaterial. När saken övertagits av krigsrätten, är det visserligen i vanliga fall krigsfiskalen, som sköter om fortsättningen, men naturligtvis står regementschefens plikt fortfarande kvar, nämligen att sörja för, att krigsrätten får det material som står till buds. Här har nu förelegat ett fall, där den värnpliktige antogs kunna lämna vissa upplysningar av betydelse för ett vid krigsrätten anhängigt mål. Regementschefen låter höra denne värnpliktige, om det är sant, att han har några upplysningar att lämna. Den värnpliktige förklarar, att det har han inte. Då säger bataljonschefen: »Det är bra, då var det väl bara löst prat, han kan gå.» Mena herrarna, att regementschefen inte skall ha denna befogenhet, ja, då äro herrarna alldeles på fel spår.

Så säger man vidare, att om regementschefen hade för avsikt att klämma den värnpliktige och få honom fast för civil domstol, så hade han överskridit sin befogenhet, och därför borde militieombudsmannen frågat honom, om detta var hans avsikt. Men förlåt mig, mina herrar, så kan inte en militieombudsman förfara. Han får inte riskera svaret: »Vad angår det Er?» från en tjänsteman, som blir tillfrågad om en handling som militieombudsmannen själv anser laglig men som kan befaras enligt svaret bli tolkad som olaglig. Han riskerar naturligtvis att få det svaret från vederbörande tjänsteman, att han säger: »Vad angår det Er? Jag har ju förfarit fullt lagligt. Varför behöver jag lämna någon förklaring på min avsikt? Vad jag ville veta var, vad han hade att säga, och vad jag sedan skulle göra beroende av de upplysningar jag fick.» Jag har velat säga detta, därför att jag tycker, att det är ganska hårt, att militieombudsmannen, som i detta avseende, tycker jag, förfarit med all den klokhet, man kan kräva av en militieombudsman, skall bli utsatt för klander av ett helt partis representanter i lagutskottet på så lösa grunder, som här ägt rum.

Herr Borell: Herr talman! Jag skall be att till vad jag förut sagt endast få lägga några ord angående fallet Melcher.

Det är ju uppenbart, att ifrågavarande officer i detta fall överskridit sin befogenhet och handlat olämpligt. Däröfver råder ej delade meningar. Frågan är, huruvida militieombudsmannen bort driva det till åtal eller om han kunde låta bero vid de åtgärder, som äro vidtagna. Jag får erinra herrarna om, att det rätt ofta händer, då justitieombudsmannen beträffande en civil tjänsteman finner, att denne gjort sig skyldig till förfarande, som icke är lagligt och således skulle kunna åtalas, att justitieombudsmannen, om saken icke är av någon mer principiell eller allvarlig innebörd, och vederbörande medger, att han förfarit oriktigt, finner, att han kan låta det bero därvid. Det kan vara klokt i många fall. Så har militieombudsmannen gjort i detta fall. Vederbörande har visst ej blivit strafflös. Han har blivit avsatt från sin befattning som lärare och kadettofficer vid sjökrigsskolan, således en ganska allvarlig prickning, som för en samvetsgrann människa nog borde kännas som ett rätt

Ang. militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

hårt straff. Militieombudsmannen har gjort anmälan till Kungl. Maj:t, och åtgärder ha vidtagits i syfte att förebygga återupprepande. Huruvida M. O. skulle åtala, är ju en ren omdömessak, men att han underlätit att åtala, tycker jag icke kan ge anledning till anmärkning. Man får dock se detta mot bakgrunden av att kadetternas uppfostran vid flottan är en hård skola, kanske vida hårdare än den uppfostran, lantmilitären får undergå. Kärnfriska och sunda pojkar taga ingen skada av det, även om det kan svida för tillfället. Men därför vill jag ej säga, att det får gå till överdrift. Det har gått till överdrift i detta fall, men någon anmärkning mot militieombudsmannen, för att han ej åtalat i detta fall, utan lätit det bero vid det straff, som vederbörande redan fått, tycker jag ej man bör göra.

Herr Björck, Wilhelm: Herr talman, efter det klagörande anförande, herr Klefbeck nyss höll, tror jag ej, det finnes mycket att tillägga, men eftersom det hos den siste ärade talaren föreföll att finnas en benägenhet att bagatellisera den våldsamma behandling, som av handlingarna kan utläsas ingå såsom normal beståndsdel i sjökrigsskolans uppfostringsprogram, så nödgas jag inlägga en bestämd gensaga mot ett dylikt betraktelsesätt.

Det duger ej att bagatellisera dessa tendenser. Jag har från början följt detta mål mycket uppmärksam, därför att jag som skolman var i hög grad upprörd över det sätt, på vilket dessa kadetter behandlas både av officerare — i detta fall den officer, som här är utgångspunkt för debatten — och av äldre kamrater, men jag blev också upprörd, det måste jag säga, över det sätt, på vilket den sjömilitära ledningen tog på dessa ting. När man läser det utlåtande, som till militieombudsmannen avgavs av chefen för sjökrigsskolan, där han å ena sidan synes vilja förneka, att det förekommit pennalism, å andra sidan förklarar sig oförmögen att utrota denna pennalism — när man ser sådana förklaringar från chefen, som skall uppehålla ordningen, och å ena sidan ställer förnekandet, att det varit pennalism och å andra sidan förklaringen, att det icke kan utrotas, då måste ju en civil läsare och lärare fråga sig: Är en militär rektor så oförmögen att fullgöra sina tjänsteplikter, att han från början deklarerar, att han ej mäktar kräva *lydnad* av dem, han satts att leda? Jag blev i högsta grad indignerad, när jag tog del av de handlingar, som förelågo rörande vad som här passerat.

Jag vill erinra dem, som icke känna det, att utgångspunkten för hela denna sak är att en pojke kommanderas upp i masten utan någon synbar anledning. Han faller ned i däck, slår sig allvarligt, mycket allvarligt, och kamraterna tvinga honom att icke anlita läkare, och när han sedermera ändå nödgas göra det, bojkottas han, och detta betraktas som fair play! Jag måste säga, att sådana uppfostringsmetoder åtminstone för ett civilt öga te sig så pass antikverade, att de borde snarast möjligt hänvisas till pedagogiska museet. Och jag förvånar mig över att det här kan sägas, att sådant nog icke går till överdrift. Jag vill verkligen fråga herr Borell: Måste icke herr Borell medge, att åtminstone *detta* fall representerar en överdrift?

Eftersom jag ser herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet närvarande, skulle jag vilja särskilt fästa hans intresserade uppmärksamhet på det faktum, att i det kungl. brev, som här diskuteras, anbefalles ledningen för sjökrigsskolan att efter *varje* expedition inberätta allt vad som har passerat med hänsyn till kadetternas förhållanden, och att här har uppenbarligen chefen för försvarsdepartementet goda möjligheter att kräva detaljerade rapporter, så att ingenting undandöljes av vad som hänt, även om det är sådana ting, som att man förhindrar eller stör kamraters nattsömn genom att klippa ned hängmattorna, *den ena natten efter den andra*. Även det betraktar jag som ett

Ang. militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

rätt översitteri, som ej kan tolereras i en ordnad skolundervisning. Jag tror, att det krav, som här bör ställas — jag lämnar härvid åsido frågan, om militieombudsmannen bort föranstalta om åtal mot de närmast ansvariga, och jag gör detta så mycket mer, som jag är övertygad, att de här stå som representanter för ett förkastligt system, mot vilket det måste med skärpa reageras — är att det från högsta ort tillses att ledningen för utbildningen »civiliseras». Det kan ske därigenom, att det utfärdas en allmän order av den innebörd, som i vanliga skolstadgor uttryckes så, att all skymflig och sårande behandling av medlärjunge är absolut förbjuden. Utfärdas sådana föreskrifter och upprätthållas de med stränghet, så tror jag, man kan säga, att civilisationsverket har börjat. Men det finnes också ett annat praktiskt sätt att komma åt eländet, genom att begränsa den ene lärjungens möjligheter att öva befäl över den andre. Ty det är på den grunden som, såvitt jag kan förstå, rent formellt dessa missförhållanden bygga. Man fullföljer i det privata livet och under de lediga stunderna den befälsföring, som väl dock i rimlighetens namn icke skall bestå annat än i själva tjänsten. Som sagt, jag är övertygad, att ett civilisationsarbete här är ofrånkomligt. Dessa kompletterande synpunkter har jag ansett böra komma fram i denna debatt. Jag har visserligen icke följt behandlingen i lagutskottet, men såsom skolman och människa har jag måst intressera mig för de uppenbara och betänkliga missförhållanden, som blottats vid militieombudsmannens handläggning av detta ärende.

Herr Wagnsson: Herr talman! Jag skall tillåta mig att ge ett par repliker till min ärade vän herr Anderson i Hägelåkra. Vad då främst beträffar den första utav de av honom berörda frågorna, den anmärkning, som ett stort antal utskottsledamöter gjort mot regementschefen i Västernorrland, så ligger det ju så till, att reservanterna varit av den bestämda uppfattningen, att en regementschef icke skall tillåta sig hålla något förhör med värnpliktiga angående förhållanden, som röra deras privatliv, innan de inträtt i värnpliktstjänstgöring. Vi ha ansett det upprörande, att en regementschef tillåtit sig undersöka, i vad mån den inkallade värnpliktige deltagit i en arbetardemonstration, och vi ha ansett, att dylika tendenser böra stäckas i tid.

Nu säger emellertid herr Anderson i Hägelåkra, att här står uppgift mot uppgift, rörande frågan om ett förhör med anteckningar om vad som förevarit. Å ena sidan står en officers och en underofficers uppgifter, lämnade under tjänstemannaansvar, å andra sidan en värnpliktigs uppgifter. Under sådana förhållanden är det naturligtvis ej lätt att utan vidare avgöra, vem som har rätt. Vad vi från vår sida vänt oss emot det är, att när på detta sätt i offentliga inlägg uppgift står mot uppgift, militieombudsmannen ej ansett nödigt söka taga reda på, hur i förevarande fall det förhöll sig. Den värnpliktige hade dock i sina inlägg uppgivit, att hans kamrater läst anteckningar från det förhör, som gått av stapeln. Det hade ju då varit ganska lätt att taga reda på vilka av kamraterna det var, som lämnat dessa uppgifter, och undersöka, huruvida dessa anteckningar av dem blivit lästa. Det har militieombudsmannen ej bekymrat sig om.

Vad som närmast föranledde mig att begära ordet var ett annat yttrande av herr Anderson i Hägelåkra. Han gjorde nämligen gällande, att vad som varit avgörande i fråga om leveransen av arméns konserver var att den ifrågasvarande Kalmarfirman ej skulle kunnat anordna de hållbarhetsprov, som voro nödvändiga, på grund av att verksamheten saknade de apparater, som härför behövdes. Med anledning härav vill jag fästa uppmärksamheten på, att de prov, som här talas om, äro av två olika slag. Dels är det dessa hållbarhetsprov, som skulle ske i Stockholm på departementet, och dels de prov, som skulle

Ang. militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)
 ske i Kalmar och som avsågo, såvitt jag förstår, närmast de förhållanden, som direkt hade samband med tillverkningen. De sistnämnda proven ha, såvitt jag kan finna av handlingarna här, vederbörande kunnat garantera kontroll för. För de förstnämnda skulle ju ändå kontroll ske i Stockholm och icke nere i Kalmar län. Därför synes det mig, som om den omständighet, herr Anderson i Hägelåkra här framdrog, ej är tillräckligt motiv för departementets handlingssätt. Det är dessutom rätt anmärkningsvärt, och jag ber få fästa herr Andersons och de övriga lantmännens i kammaren uppmärksamhet på detta förhållande, att man först annonserar med fri tävling från hela landet, och när det visar sig, att landsbygdsfabrikerna kommit in med billigare anbud, eliminerar bort dessa genom att efter annonsernas införande föra in nya föreskrifter, som avse att monopolisera tillverkningen för Stockholmsfabrikerna.

Herr **Mellén**: Det förhåller sig så, att om man gärna vill göra anmärkning, kan man anmärka nästan på vad som helst, och då kan man, såsom i förevarande fall skett, göra ett stort nummer av den mest obetydliga historia. Jag skall icke uppehålla mig vid något annat än det påtalade förhöret med den värnpliktige, och jag vill säga, att jag till fullo delar herr Borells och herr Bismarcks ståndpunkt, då de säga, att befälhavaren hade självklar rätt att handla, såsom han gjorde, och att han för sitt handlingssätt hade stöd i för honom gällande föreskrifter i strafflagen för krigsmakten. När så är förhållandet, och jag vågar hålla före, att det är riktigt, förvånar det mig, att lagutskottets ordförande kan säga, att militärbefälhavaren lagt sig i saker, som han ej hade med att göra. Om förhållandet är så, som jag antager, och den ståndpunkten har tydligen militieombudsmannen intagit, skall man då begära, att han skall åtala en man, vilken han finner vara omöjlig att få dömd? Skall man begära detta av honom? När man skall bedöma militieombudsmannens handlingssätt, skall man väl även taga reda på de regler, som han har att följa utöver sitt eget omdöme. Det står i instruktionen för militieombudsmannen omnämnt de fall, då han skall åtala en ämbetsman, som lyder under hans uppsikt. Det är en sådan ämbetsman, som av »väld, mannamån eller annan orsak begått något olagligt eller underlåtit att behörigen fullgöra sin tjänsteplikt». Kan man säga, att militärbefälhavaren begått något olagligt eller underlåtit att fullgöra sin tjänsteplikt? Nej, och jag skulle gärna vilja göra reservanterna den frågan: Om vid det s. k. förhöret — det var inget förhör, ty han frågade den värnpliktige helt vänligt på expeditionen, om han deltagit i demonstrationen, och därpå svarade den tillfrågade nej — om vid förhöret det hade framkommit mycket betydelsefulla uppgifter, som klarlagt vilka som voro de skyldiga och vilka som voro oskyldiga vid detta upplopp, hade reservanterna då intagit samma ställning till frågan? Hade de även då anmärkt på militieombudsmannen, att han ej ställt översten under åtal för detta förhör? Jag tror det knappast. Möjligen hade de anmärkt mot militieombudsmannen, om han anställt åtal, därför att han gjort det. Det är min fulla övertygelse, att om herr Åkerman eller någon annan av reservanterna haft den ansvarsfulla ställning i ifrågasvarande sak, som militieombudsmannen hade, och om de hade handlat under hans ämbetsplikt, hade de handlat precis på enahanda sätt som han gjort. Enligt min uppfattning är denna anmärkning mot militieombudsmannen mycket obefogad. Jag kan ej se annat än att han handlat med oväld och omdöme och enligt sin ämbetsplikt.

Herr **Hellberg**: Herr talman! Eftersom saken nu kommit på tal, kan jag inte avhålla mig från att ge ett om också helt kort uttryck för min gamla indignation mot den vederstygglighet, som heter pennialism.

Ang. militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

I fyrtio år har jag som tidningsman gång på gång haft tillfälle att uppträda emot den och upprörts över de yttringar av den, som förekommit tid efter annan, och jag har funnit, att allt vad man gör emot den är fåfängt. Den består så länge som militären består. Jag är den siste att yrka på att det skall klemas med de värnpliktiga. Jag anser det riktigt, att de skola uppfostras till män, som tåla och kunna utstå prövningar och påfrestningar, men jag tycker, det är en fullkomlig skam, att de skola utsättas för *terror!* Ty terror är det de utsättas för av kamrater och överordnade av ett eller annat slag. Det är inte på det sättet, man härdar folk, att man pinar dem, torterar dem. — Jag har blivit litet häftig, herr talman, men det är, som sagt var, sedan fyrtio år som denna företeelse kommit mitt blod att koka, och det må därför ursäktas mig, om jag tar till litet starka uttryck.

Innan försvarsministern går, skulle jag vilja förena mig i herr Klefbeck's behjärtade hemställan till honom att göra vad han möjligtvis kan göra för att stävja detta ofog, som synes som sagt outrotligt. Men det är min övertygelse, att varken försvarsministern eller regeringen eller riksdagen eller någon makt i detta land förmår att övervinna pennalismen.

Herr **Borell:** Herr talman! Herr Björck frågade mig, om jag medgäve, att man i detta fall gått till överdrift. Han saknade enligt min mening anledning att göra denna fråga. Jag började mitt anförande med att betona, att jag ansåg, att vederbörande officer i detta fall gjort sig skyldig till straffbart förfarande, men att han också blivit straffad genom att avskedas från sin lärarbefattning vid sjökrigsskolan. Jag tror också, att man kan fälla det omdömet, att officeren i fråga genom sitt uppförande visat, att han ej var lämplig som kadettofficer. Jag satte också i fråga, huruvida han bort åtalas eller icke, men betonade, att detta måste anses som en omdömessak. Och då nu militieombudsmannen kom till det omdömet, att han ansåg sig kunna låta bero vid vad i ärendet förekommit utan åtal, är det enligt min mening ingen anledning att därför göra anmärkning mot militieombudsmannen. Det är ju enbart den frågan, som vi nu direkt ha att göra med. Har militieombudsmannen gjort sig skyldig till en sådan underlåtenhet, att han bör klandras därför i förevarande fall, eller ej? Det är frågan. Den ene kan anse, att han bort åtala, den andre ej, det är en omdömessak. Men även om man har den uppfattningen, att det hade varit lämpligt att åtala, kan man därför ej rättvisligen säga, att, om militieombudsmannen haft en annan uppfattning, han därigenom ådagalagt försummelse i sin tjänst.

Nu har man kommit in på denna sak rätt ovidkommande ämnen, men jag förstår, att i denna sak kan rullas upp sådant. Det är frågan om pennalismen. I detta fall är det ej direkt fråga om pennalism utan om övergrepp från en officers sida mot kadetter. Med pennalism menar man väl övergrepp kamrater emellan. Jag kan ju förstå, om herr Hellberg lever i minnet av gångna tider, att hans indignation kan vara fullt berättigad. Det förekom säkerligen inom de militära skolorna både till lands och sjöss ganska upprörande fall av pennalism, och det hörde väl snarast till ordningen för dagen. Men från den tiden till nu är icke blott i tiden ett långt steg. Utvecklingen har gått fort även på detta område, och det är vitt skilda förhållanden nu mot förr. Jag tror, att jag särskilt beträffande våra kadeters uppfostran har rätt ingående kännedom om under vilka förhållanden de leva sitt liv, och hur det går till nu vid deras utbildning. Jag har många gånger varit på besök i kadettförläggningar. Jag har seglat en icke obetydlig tid med skeppsgossefartyg, naturligtvis icke som sjöman utan som gäst, och sett under denna långa tid, hur uppfostran bedrives, och jag tror man kan säga, att även om det naturligtvis händer, att den ene

Ang. militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

pojken är kitslig mot den andre — sådant kan man nog ej heller vid herr Björcks läroverk fullt utrota — kan man dock såsom ett allmänt omdöme säga, att det icke numera förekommer någon pennialism. Som sagt, jag har seglat på skeppsgossefartyg under en lång tid en sommar, och jag har sett, hur gott kamratskap som rådde mellan pojkarna och hur utmärkt väl pojkarna behandlades från befälets sida. Det var en sann glädje, tyckte jag, att vara med och se, hur det gick till i denna skola. Där kom dock in småpojkar på tretton—fjorton år. På det fartyg, där jag var med, var det sextio—sjuttio, som aldrig varit på sjön förr och som enligt min civila uppfattning fingo göra rätt halsbrytande övningar vid segelexercisen, men säkert är, att behandlingen var synnerligen förständig och välvillig från befälet och kamratskapet mellan pojkarna det allra bästa. Jag tror således icke, att man praktiskt kan tala om tillvaron av pennialism längre, även om, som jag sade, man aldrig kan komma ifrån, att pojkar någon gång kunna vara kitsliga mot varandra. Men det sker säkerligen icke med befälets medgivande. Upptäckes något verkligt fall av pennialism, undertryckes det med mycken bestämdhet, och man gör vad man kan i det fallet.

Jag tror således, att herr Hellberg kan sova ganska lugnt för denna sak. (Herr *Hellberg*: Tackar!)

Herr Åkerman: Under denna debatt är det två talare, båda jurister, som gjort gällande, att det skulle vara med god ordning överensstämmande, att när ett brottmål är anhängigt vid en underdomstol, parallellt därmed pågår förhör inför vederbörande regementschef. Jag kan icke tro, att något sådant kan vara riktigt, men skulle mot förmodan så vara förhållandet, ber jag att här få rikta en vädjan till justitieministern att så snart som möjligt genom lagändring göra slut på dylikt oskick.

Herr von Heland: Herr talman! Jag skulle inte begärt ordet i denna debatt, om jag inte tyckt, att ett par talare använt väl hårda ord om hur det enligt deras tro i allmänhet tillgår vid uppfostringen kamrater emellan i det militära. Nu håller jag fullständigt med de talare, som säga, att man i det fall, som här relaterats, har gått till betänklig överdrift, men därför behöver man väl inte gå till överdrift i vad man yttrar i denna debatt.

Jag vet inte, men jag är kanske den ende av kammarens ledamöter, som har varit kadett och alltså fått del av denna kadettuppfostran, som väl fortfarande finnes. Jag vill därför deklarerera den uppfattningen, att naturligtvis bör man motarbeta överdrifter vid denna uppfostran. Men eftersom det här från flera håll riktats vissa framställningar till herr försvarsministern att stävja detta »ofog» — man har ju använt alla möjliga uttryck om denna uppfostran kamrater emellan — så vill jag varna för att gå till överdrift åt andra hållet och alldeles omintetgöra den uppfostran, som ligger i att kamraterna exempelvis ge en duvning åt någon, som har uppträtt olämpligt. Jag har för min del inte på något sätt tagit skada av den uppfostran jag fick både på Karlsborg och vid Karlberg, åtminstone tror jag inte det. Om så vore fallet, att man skulle ta någon skada av sådan uppfostran, borde det ju ha märkts på officerskåren överhuvud taget. Herrarna skratta åt detta, men jag tror det är många, som kanske ha minst lika obehagliga erfarenheter av hur det kan gå till i de skolor, som herr Björck känner till, och jag vill säga, att jag på intet sätt har sämre tanke om de militära skolorna än om andra skolor. Min uppfattning är tvärtom snarare den, att behandlingen vid de militära skolorna, trots att den särskilt på Karlsborg var rätt hård, dock var mänskligare än den behandling man kunde få av vissa lärare vid läro-

Ang. militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

verket, vilka icke kommo i samma beröring med eleverna som deras militära kolleger, som stodo i ständig kontakt med kadetterna.

Med detta anförande, herr talman, har jag alltså ingalunda velat göra gällande, att icke sådana påtagliga överdrifter som de, vilka här ägt rum, skola beivras, men jag vill, som sagt, varna för att gå för långt åt andra hållet och lamslå all den uppfostran, som kan förekomma kamrater emellan i en militär skola.

Herr Björck, Wilhelm: Herr talman! Det är nästan beklämmande att behöva ytterligare ta till orda för att klargöra vad det här gäller gentemot dem, som försöka bagatellisera den råa och brutala anda, som bär upp dessa militära »uppfostringsmetoder». I det sammanhanget kan man omöjligt koppla av fallet Melcher som utgångspunkt, då det är föredömligt i avseende på metoderna.

Vad har skett? För dem som inte ha läst militieombudsmannens berättelse skall jag i korthet relatera detta fall — jag är glad att herr Borell erkänner, att det var brottsligt. Två kadetter hade sovit i dagkojer i stället för i nattkojer. Detta hade varit förbjudet, men det tillägges, att *bestämmelserna där-om varit okända för kadetterna*. De hade alltså överträtt bestämmelser, som ingen meddelat dem! Vad hände då? Enligt militieombudsmannens berättelse hade Melcher då beordrat vardera av dem att utföra sex »toppresor», därav hälften å förliga och hälften å akterliga masten. »Då Holmström en av de sex gångerna ej äntrat ända upp i toppen, hade Holmström fått sig ålagda ytterligare sex toppresor. Efter tre av dessa nya resor hade Holmström varit mycket utmattad, varvid en fänrik tillsagt honom att avbryta.» Det var alltså inte Melcher. —

Detta fall visar, synes det mig, att hela mentaliteten här är av den beskaf-
fenhet, att det fordras verkligt hårda åtgärder för att komma den till livs.

Nu säger herr Borell, att »praktiskt taget» finnes det ingen pennialism. Jag skulle verkligen vilja be herr Borell att läsa hela protokollet. Det här är bara transumt av de delar, som beröra fallet Melcher, men läser man — såsom jag gjort — hela protokollet, måste man komma till den uppfattningen, att pennialismen har en betydande utbredning. I förbigående vill jag säga, att protokollet skötts mycket dåligt ur den synpunkten, att man bara tagit med vad den ene och den andre berättat och sedan återgivit dessa yttranden efter varandra, men man har icke hört vederbörande mot varandra och så-
lunda varit ganska likgiltig för att få fram *hela* sanningen. Där stå således mot varandra väsentligt divergerande uppgifter. Men är det då inte pennialism, att äldre kamrater nattetid gå och skära ned kojerna för sovande kamrater den ena natten efter den andra, så att de falla i golvet och riskera att komma till allvarlig skada? Är inte detta pennialism? Och kan man verkligen bland tänkande människor göra gällande, att dylika övergrepp kunna verka uppfostrande? Vad skall det kallas, när t. ex. dessa äldre kamrater i makt av sin befälsställning konsekvent ålägga de yngre att gå och köpa pilsner — ålägga dem det i tjänsten? Är detta överensstämmande med god ordning? Jag bara frågar. Och dock framgår det av undersökningen, att dylikt förekommit.

Herr Borell har varit ense med chefen för sjökrigsskolan om att det inte förekommer någon pennialism. Men sedan tar herr Borell delvis tillbaka och säger, att »praktiskt sett» finns det inte någon pennialism. Och så konstaterar herr Borell till slut: Upptäckes dylikt, så undertryckes det. Men det är just saken — att upptäcka det! Hur skall det upptäckas? Ja, det var lyckan i detta fall, att pennialismen, förtrycket från den äldre gruppen

Ang. militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)
 var så svårt, att en stor del av den yngre kadettkursen slutade. Genom att så många avbröto sin utbildning hade de ingen munkavle längre. Föräldrarna blevo också intresserade, och tidningar, som sannerligen inte äro inställda mot det militära, t. ex. Stockholms Dagblad och Svenska Dagbladet, började ta itu med saken. Och då fick man så småningom fram sanningen, åtminstone bitvis. Kadetterna hade inte längre tunghäfta utan kunde fritt tala om, vilka vedervärdigheter de varit utsatta för från kamraternas sida och som resulterat i, att Kungl. Maj:t och kronan fick mycket få officerare av den årgången. Alla de på utbildningen nedlagda kostnaderna voro sålunda spolieade, därför att de yngre kadetterna inte kunnat utstå den behandling de fått undergå.

Jag måste säga, att om de, som äro satta som ledare och lärare vid sjökrigsskolan, inte upptäcka sådana saker, då ha de åsidosatt sin plikt, ty de äro skyldiga att hålla uppsikt över vad som passerar. Och nog måste herrarna medge, att det vore rätt besynnerligt, om dessa officerare, som i tre månader vistades ombord på fartyget, inte skulle haft ögonen med sig så pass mycket, att de kunde se vad som tilldrog sig mellan de yngre och äldre kamraterna.

Jag skulle djupt beklaga, om herr Hellbergs pessimism vore välgrundad. Det skulle vara smärtsamt. Vid de civila skolorna förekommo i gångna århundraden liknande fall av mer eller mindre rätt översitteri, dock säkerligen aldrig så som för närvarande vid de sjömilitära — men det har i alla fall gått att rycka upp ogräset. Jag tror mig med fog kunna uttala, att den bestämmelse, som finnes i alla civila skolor om att all skymfande och sårande behandling av medlärjunge är förbjuden, också respekteras. I varje fall bestraffas överträdelse däremot ytterligt hårt. Om det från militärledningens sida sades ifrån, att ingen, som blivit beslagen med övergrepp mot svagare kamrater, skulle bli befördrad till officer, och om chefen för försvarsdepartementet uppställde som ovillkorligt krav, att de, som beordrades som lärare och handledare för kadetterna, inte finge ha plumpar i protokollet av liknande art, så tror jag, att man ganska snart skulle se en annan och humanare anda växa fram.

Herr Hellberg: Herr talman! Jag uttryckte mig kanske litet överdrivet vid föregående tillfälle, men jag sade ju själv, att jag råkade i eld och lågor. Man bör kanhända inte se saken så pessimistiskt som jag då antydde. Men jag får bekänna, att när jag hörde herr von Helands anförande, fick jag — liksom kammaren i övrigt, antar jag — en ganska klar belysning av orsaken till att pennalismen består.

Det är tydligen på det sättet, att den som en gång själv varit med om pennalismen och som förgiftats av den anda, som tar sig uttryck i den, han kommer sedan alltid att mer eller mindre bli systemets försvarare. Därför är det så förfärligt svårt att avskaffa det. Det är ungefär lika svårt att utrota pennalismen inom militären som det skulle vara att utrota tjurfäktning i Spanien. Det är uppenbart, att man på militärt håll för precis samma resonemang som herr von Heland förde: för all del, vi skola akta oss för överdrifter, men vi skola ändå behålla det väsentliga, detta som är så hälsosamt för att stimulera, stärka och energifylla de unga eleverna. Det är uppfostrande. Det måste vi bevara. — Och sedan, när det kommer till praktiken, blundar man helt beskedligt för överdrifterna. Här i riksdagen måste man naturligtvis ta avstånd från dem, men i praktiken blir det mycket klenst med den saken.

Så förhåller det sig.

Ang. militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

Herr von Heland: Ja, herr talman, herr Hellberg medgav ju, att det kanske låg någon överdrift i hans första anförande, men herr Hellberg tycktes tyda mitt anförande såsom om jag ville försvara själva innebörden i pennalismen. Jag beklagar, att herr Hellberg fick den uppfattningen. I själva verket sade jag, att det är beklagligt med dylika överdrifter, men går man för långt åt andra hållet, är jag rädd för att man kanske alldeles tar bort den uppfostran, som kan ske kamrater emellan, utan att det behöver bli någon pennalism eller några övergrepp.

Jag ber således att ännu en gång få betona, att jag är absolut motståndare till sådana överdrifter, som här tydligen förekommit på flottans fartyg, och om något sådant fortgår, anser jag det är allt skäl i världen att söka få bort dylika överdrifter.

Herr Västberg: Herr talman! Jag skulle vilja säga, att jag har samma uppfattning som herrar Björck och Hellberg, att pennalismen i det militära livet bör bestraffas och att man bör använda alla de legala medel, som äro möjliga, för att åstadkomma en rättelse.

I rättvisans namn vill jag emellertid också säga, att när herr Hellberg gör gällande, att pennalismen skulle vara bunden till det militära systemet, svävar han i salig okunnighet om hur det är på det industriella området och i det civila livet överhuvud. Jag har ju inte gått igenom någon militär kadettskola, men jag har gått igenom det industriella arbetets kadettskola, och där behandlade mina egna kamrater mig och andra, som i tidiga år fingo träda in i detta arbete, ungefär på enahanda sätt som jag sedan upplevde inom den militära organisationen. Pennalism är sålunda ingenting, som har med militarismen i och för sig att göra, utan den förefaller vara en rent allmän mentalitet som synes bottna i föreställningen — som också herr Hellberg riktigt uttryckte det — att om man själv varit med om en sådan där uppfostringsmetod, så vill man tillämpa samma metod själv gentemot de yngre elementen undan för undan. Man vill nästan ha en komensation på det sättet för de lidanden man själv fått utstå.

Jag vill alltså varna för den föreställningen, att pennalism bara förekommer inom det militära systemet och att det blott är där den behöver bekämpas. Det skulle vara önskvärt, att man satte i gång med en allmän utrotningskampanj även mot den pennalism, som existerar ute i det civila livet, och som — jag är övertygad om att åtminstone mina jämnåriga kamrater kunna vitsorda det — icke är mindre grym, mindre upprörande än den pennalism som exempelvis rekryter och kadetter få uppleva inom den militära organisationen. Jag har velat säga detta dels i rättvisans intresse och dels för att påpeka, att frågan om pennalismens bekämpande har en mera allmän räckvidd. Det är upprörande — man kan inte nog understryka det — när äldre kamrater begagna sin fysiska eller disciplinära övermakt gentemot värnlösa element. Även i förhållandet mellan föräldrar och barn eller lärare och disciplar kan det förekomma, att de äldre lägga i dagen en dylik inhuman mentalitet och på så sätt förgifta och förbittra tillvaron för värnlösa medmänniskor. Dylikt förekommer som sagt på många områden i samhällslivet, fastän det kanske fått sina mest brutala former inom det militära systemet.

Efter härmed slutad överläggning lades det nu föredragna utlåtandet till handlingarna.

Herr statsrådet *Vennerström* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
 nr 77, angående bestridande från allmänna indragningsstaten av en förre volontären J. M. Härrnell tillerkänd livränta;
 nr 78, angående ersättning till vissa personer i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring; och
 nr 80, angående anslag till ny ladugård m. m. vid statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa gossar.

*Lagförslag
 ang. fördelning
 av böter m. m.*

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrade bestämmelser i vissa fall rörande fördelning av böter m. m.

Genom en den 3 januari 1933 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 5, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

om ändrade bestämmelser i vissa fall rörande fördelning av böter m. m.

Härigenom förordnas som följer:

Andel i böter, vite eller skadestånd eller i förbruten egendom, dess värde eller dylikt, som enligt lag eller författning skall tillfalla åklagare, beslagare, angivare eller upptäckare av förseelse, må ej utgå med högre belopp än, böter och annat sammanlagt, femhundra kronor, ändå att sådan begränsning eljest icke finnes stadgad.

Om den rätt till andel i böter och värdet av förverkad egendom, som enligt lagen den 8 juni 1923 (nr 147) om straff för olovlig varuinförsel och lagen den 20 juni 1924 (nr 225) med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin tillkommer beslagare, skall utan hinder av vad nu sagts gälla vad i sagda lagar stadgas.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling. Vad i denna lag stadgas skall äga tillämpning jämväl i fall, då den tilltalade sakfällts av första domstol efter den 30 november 1932 genom utslag, som ej vid lagens ikraftträdande vunnit laga kraft; skolande, där dylikt utslag varder ståndande, i denna lag meddelade föreskrifter iakttagas av myndighet, som jämlikt lag eller författning har att redovisa på grund av utslaget inflytande medel.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anført:

»Utskottet har vid granskning av lagförslaget ej funnit skäl till erinran mot detsamma och får alltså hemställa, att förevarande proposition må av riksdagen bifallas.»

Reservation hade avgivits av herrar *Borell*, *Bissmark*, *Ehrnberg* och *Nilsson* i Antnäs samt fröken *Wellin*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla viss ändrad lydelse samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen för sin del måtte antaga i reservationen infört förslag till lag om ändrade bestämmelser i vissa fall rörande fördelning av böter m. m. Detta förslag skilde sig från det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget allenast därutinnan, att övergångsbestämmelserna avfattats sålunda:

Lagförslag ang. fördelning av böter m. m. (Forts.)

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling; dock att, om dess förfinnan sakfällande utslag meddelats, lagen icke skall äga tillämpning.

Herr Branting: Herr talman! Den nu ifrågavarande lagen bestämmer 500 kronor såsom maximum för den andel i böter eller viten, som skall tillfalla åklagare. För egen del hade jag gärna sett, att man kunnat helt och hållet få ur världen det system, som går ut på, att till åklagare skola utgå sportler genom andel i böter eller viten eller beslag. Det kan enligt mitt förmenande inte vara försvarligt eller hållbart, att man i vissa fall skall ge någon särskild slags dusör till den tjänsteman, som har till uppgift att övervaka lagarnas efterlevnad och beivra brott. Åklagaren skall självklart göra sin tjänsteplikt utan hänsyn till en extraordinär ekonomisk vinning. Vart det leder, när man har detta system, som nu tillämpas och under vilket det till och med förekommer en konkurrens mellan olika polismyndigheter om de sportler, som kunna utgå, framgår av några just nu aktuella händelser inom spritpolisens och tullpolisens i Stockholm.

Jag är övertygad om, att herr justitieministern principiellt delar denna uppfattning, och jag vill uttrycka den förhoppningen, att när, som jag hoppas i år, eller kanske ett följande år, det kommer på riksdagens bord ett förslag till åklagareväsendets omorganisation, man då också skall se till, att hela detta system med sportler till åklagare och för övrigt också till angivare avvecklas, och att åklagarnas lönevillkor regleras på sådant sätt, att man från det hållet inte skall kunna säga, att dessa sportler utgöra ett behövt lönetillskott.

Herr Bismark: Herr talman! Jämte en del andra medlemmar av utskottet har jag vid detta utlåtande fogat en reservation, som riktar sig mot övergångsbestämmelserna.

Kungl. Maj:t har föreslagit, att lagen skall träda i kraft omedelbart efter dess utfärdande, och den skall »äga tillämpning jämväl i fall, då den tilltalade sakfällts av första domstol efter den 30 november 1932 genom utslag, som ej vid lagens ikraftträdande vunnit laga kraft; skolande, där dylikt utslag varder ständande, i denna lag meddelade föreskrifter iakttagas av myndighet, som jämlikt lag eller författning har att redovisa på grund av utslaget inflytande medel».

Detta innebär införandet av en helt ny princip i fråga om övergångsbestämmelser i förevarande avseende. Lagrådets majoritet har också med styrka gjort erinringar mot denna omkastning i gällande princip. Det förhåller sig ju på det sättet, att de föreslagna övergångsbestämmelserna skulle leda till, att ett utslag, som meddelats t. ex. i går och som icke överklagas och följaktligen vinner laga kraft, av administrativ myndighet skulle kunna omstuvvas i enlighet med denna lags bestämmelser. Vi reser vanter ha för vår del ansett, att man saknar anledning att avvika från den hävdvunna ordningen i fråga om övergångsbestämmelser i hithörande fall; d. v. s. man skulle, om en fällande dom meddelats, innan lagen trätt i kraft, låta den bötesfördelning, som där är tillämpad, bli beständande.

För min del har jag med dessa få ord endast velat ange den ståndpunkt, som vi reser vanter ha intagit i frågan. Jag tillåter mig, herr talman, yrka bifall till den av herr Borell m. fl. avgivna reservationen.

Herr Åkerman: Herr talman! Vad beträffar de rent juridiska synpunkter, som den föregående talaren lagt på denna fråga, tror jag inte det går för sig,

Lagförslag ang. fördelning av böter m. m. (Forts.)
 såsom förhållandena i själva verket gestalta sig, att vidhålla dem. Jag vill inte inlåta mig på de faktiska omständigheter, som här äro avgörande. Jag vill endast säga, att lagen ju till stor del skulle bli överksam, om man ginge den av herr Bissmark föreslagna vägen.

Jag ber att få tacka herr justitieministern för den snabbhet, med vilken han handlat i detta ärende. Därigenom har han befriat riksdagen från att stå som karabinjärernas patrull, som alltid kom för sent.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Bissmark: Herr talman! Jag beklagar, att jag inte haft tillgång till de nya upplysningar, som lagutskottets ärade ordförande fått efter ärendets handläggning i utskottet, ty där upplystes det, att om dessa övergångsbestämmelser fått den traditionella formen, så skulle det spelat en liten roll. De stora målen äro icke avgjorda nu. De komma inte att avgöras inom sådan tid, att övergångsbestämmelserna skulle bli tillämpliga.

Enligt de upplysningar, som förelågo i lagutskottet, gällde det blott ett enda fall, som var anhängiggjort den 2 december och redan avgjort vid underrätten. Man kan följaktligen säga, att de föreslagna övergångsbestämmelserna äro en lex in casu för att förhindra, att åklagaren i det målet komme i åtnjutande av den andel i böterna, som han genom underrättens dom skulle blivit tillerkänd. Att det skulle ha den betydelsen att lagen i huvudsak skulle förlora sin verkan, om man inte tog dessa övergångsbestämmelser, det är för mig fullkomligt främmande.

Herr Åkerman: Herr talman! Jag skall inte gå in på detaljerna, men jag vill — och nödgas för övrigt efter det sätt, varpå han lagt sitt anförande — erinra herr Bissmark om, att man kan ha olika meningar om summors storlek. Redan som det nu är, rör det sig om ett mycket stort belopp, så stort, att jag anser det högst viktigt, att riksdagen godkänner propositionen som den föreligger.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 45 § i sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321); samt nr 2, i anledning av väckta motioner om upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Ang. viss
 motions remitt-
 terande till
 annat utskott.*

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 1, i anledning av första kammarens remiss av motionen nr 202 av herr Lindhagen om legationssekreterarens i Riga förflyttning till Kovno i Litauen.

Detta memorial lydde:

»Till konstitutionsutskottet har första kammaren hänvisat en därstädes av herr *Lindhagen* väckt motion, nr 202, vari hemställes, att riksdagen ville hos

Ang. viss motions remitterande till annat utskott. (Forts.)

regeringen begära initiativ till en överenskommelse med Litauen om förflyttande av den svenska legationssekreteraren i Riga till Kovno i Litauen med fullmakt att där representera den svenska regeringen.

Enär, enligt utskottets mening, det i motionen framlagda förslaget är av beskaffenhet, att överenskommelse mellan Sverige och främmande makt därom icke kan träffas, samt förslagets sakliga innehåll icke faller inom omfånget för konstitutionsutskottets i § 38 riksdagsordningen utstakade verksamhet, för- anledes utskottet att till första kammaren återlämna ifrågasvarande motion, vilket utskottet får för riksdagen anmäla.»

Herr Sundberg: Herr talman! Jag skall be att få hemställa, att konstitutionsutskottets memorial nr 1 måtte läggas till handlingarna och herr Lindhagens däri omförmälda motion remitteras till statsutskottet.

Vad herr Sundberg sålunda hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 2, i anledning av första sammarens remiss av motionen nr 206 av herr Lindhagen om internationell samverkan för att en omskapning av själavården må bliva en världsangelägenhet m. m. *Ang. viss motions remitterande till annat utskott.*

Detta memorial hade följande avfattning:

»Till konstitutionsutskottet har första kammaren hänvisat en därstädes av herr *Lindhagen* väckt motion, nr 206, vari hemställes, att riksdagen ville hos regeringen begära initiativ till överenskommelse 1:o) med folkförbundets medlemmar och andra främmande makter eller vissa av dem, exempelvis balterna, att verka för att i fredens intresse en omskapning av själavården blir en världsangelägenhet; 2:o) till att, med bibehållande av kristendom i statens styrelse, den svenska statskyrkan med dess dogmväsende skiljes från staten.

Enär, enligt utskottets mening, senare delen av det i motionen framlagda förslaget är av beskaffenhet, att överenskommelse mellan Sverige och främmande makt därom icke kan träffas, samt det sakliga innehållet i samma del av förslaget icke faller inom omfånget för konstitutionsutskottets i § 38 riksdagsordningen utstakade verksamhet, för- anledes utskottet, med hänsyn till det inbördes sammanhanget mellan förslagets två delar, att till första kammaren återlämna ifrågasvarande motion i dess helhet, vilket utskottet får för riksdagen anmäla.»

Herr Sundberg: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att konstitutionsutskottets memorial nr 2 måtte läggas till handlingarna samt att herr Lindhagens däri omförmälda motion måtte remitteras till första tillfälliga utskottet.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 1, angående regleringen för budgetåret 1933/1934 av utgifterna under riksstatens första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna m. m.

Punkten 1.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till förstärkning av anslaget till Kungl. Maj:ts hovhållning för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra anslag av 100,000 kronor.

Anslag till Kungl. Maj:ts hovhållning.

Anslag till Kungl. Maj:ts hovhållning. (Forts.)

I samband härmed hade utskottet till behandling upptagit en av herrar *H. Hagberg* och *J. H. Brädefors* inom andra kammaren väckt motion (nr 96), varuti föreslagits, att riksdagen skulle besluta att avslå alla anslag till första huvudtiteln samt att de därigenom inbesparade medlen skulle användas för arbetslöshetsförsäkringskassan eller annan hjälp åt de arbetslösa.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten yttrat:

»Det motionsvis gjorda yrkandet finner utskottet sig böra avstyrka.

Kungl. Maj:ts förslag har icke föranlett någon erinran från utskottets sida.

Utskottet hemställer,

a) att herrar Hagbergs och Brädefors' förenämnda motion (II: 96) icke må av riksdagen bifallas;

b) att riksdagen må, i likhet med vad för innevarande budgetår ägt rum, till förstärkning av anslaget till Kungl. Maj:ts hovhållning för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra anslag av 100,000 kronor.»

Herr Nerman: Herr talman! Tre ting är vissa: det första, att den nu sittande riksdagens majoritet inte kommer att gå med på någon förändring till republik, det andra, att det alltså inte lönar sig att här komma fram med yrkande, då det inte blir något resultat av det, och det tredje, att så länge det finns en kommunist i riksdagen, kommer frågan att hållas varm.

Jag ser emellertid ingen anledning att ytterligare i detalj gå in på det här ärendet utöver vad som har skett under föregående riksdagar. Det parti jag tillhör har ju under sitt parlamentariska arbete självklart följt den parlamentariska vägen och därför också lagt fram en motion om övergång från monarki till republik, och det är i samband därmed som vi samtidigt — och jag här — yrka avslag på utgiftsposten på den här punkten. Att som i en annan motion, nr 96 i andra kammaren, föreslagits, avslå hela huvudtiteln utan att yrka kungamaktens likvidering, förefaller mig litet inkonsekvent. Det är ungefär som att säga till vederbörande: »Herrarna får ingen lön, men vill ni regera oss ändå, så må det vara fritt.» Jag kan därför inte tillstyrka den motionen, men jag tillåter mig i konsekvens med den ännu inte behandlade motionen med yrkande om införande av republik att här yrka avslag på anslaget till kungligheter och hovet under första huvudtiteln, d. v. s. på första punkten.

Herr Widell: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

*Ang. kungl.
hovstallet.*

Punkten 3.

Kungl. Maj:t hade i förslaget till riksstat för budgetåret 1933/1934 upptagit ordinarie anslaget till kungl. hovstallets utfodring med oförändrat belopp, 45,000 kronor.

Uti en inom första kammaren av herr *T. Nerman* väckt motion (nr 8) har föreslagits dels att riksdagen skulle uppdraga åt regeringen att utreda frågan

Ang. kungl. hovstallet. (Forts.)

om kungl. hovstallets indragning och tomtens eventuella försäljning, dels ock att riksdagen skulle avslå anslaget A 11 under första huvudtiteln: »Kungl. hovstallets utfodring, oförändrat ordinarie anslag kronor 45,000.»

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anfört:

»Den i motionärernas förslag upptagna frågan om verkställande av utredning beträffande kungl. hovstallets indragning m. m. synes enligt utskottets mening böra av Kungl. Maj:t i första hand upptagas till prövning. Utskottet har därför ansett sig icke böra föreslå riksdagen att vidtaga någon åtgärd i anledning av motionärens ifrågavarande yrkande. Vad motionären i övrigt föreslagit, har utskottet ansett sig böra avstyrka.

Utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag, får hemställa,

a) att riksdagen må, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Nermans förenämnda motion (I: 8), i vad den avser anslag för budgetåret 1933/1934 till kungl. hovstallets utfodring, i riksstaten för samma budgetår upptaga ordinarie anslaget till kungl. hovstallets utfodring med oförändrat belopp, 45,000 kronor,

b) att herr Nermans förenämnda motion (I: 8), i vad den icke behandlats här ovan under a), icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Herr Nerman: Herr talman! Jag är ganska viss om att åtskilliga här i kammaren — inte bara representanter för arbetarrörelsen utan även från bondehåll — äro ense med mig om att den här gamla kvarlevan med särskilt anslag till utfodring av kungliga hästar numera är ganska föråldrad och omotiverad.

Vem har överhuvud sagt, att en hög ämbetsman skall hållas med hästar i vår tid? Då skulle man lika väl kunna yrka på att herrar statsråd skulle få ha hästar eller att herrar generaldirektörer skulle ha hästekipage. Det är en kvarleva, som har hängt med från gamla tider men som jag tycker det är på tiden att man får bort. Skall man ha anslag till utfodring av hästar, varför har man då intet särskilt anslag för bensin till vederbörandes bilar? Man åker ju nu för tiden bil mera än man åker efter häst — även kungligheten, hur föråldrad den än må vara. När man läser om detta anslag till kungl. hovstallets utfodring med »oförändrat» belopp, 45,000 kronor — det gäller här inte människor utan hästar — tänker man på den massa människor här i landet, och på andra håll med förresten, som inte får utfodringen oförändrad, och man tycker då, att detta belopp kunde gå in under den vanliga lön, som går till kungligheten.

Sedan kommer jag till frågan om hovstallets väldiga tomt, strax intill Dramatiska teatern. Det är en miljontomt, och man tycker det är litet underligt, att en sådan tomt skall — praktiskt och konkret sagt — ligga för föfot, då den skulle kunna utnyttjas bättre, antingen genom att säljas eller genom att på något sätt värdigare användas.

Utskottet har ansett, att det inte bör tillkomma riksdagen att taga initiativ i saken, utan att regeringen bör göra det. Därmed må vara huru som helst. Det finns inte någon anledning, varför inte riksdagen skulle kunna med bifall till min motion uppmana regeringen att taga detta initiativ.

Jag ber att få tillstyrka bifall till min motion, och jag kommer att begära votering på den punkten.

Herr Widell: Herr talman! Statsutskottet har icke ingått i någon realprövning av den föreliggande frågan, då utskottet har känt sig övertygat om

Ang. kungl. hovstallet. (Forts.)

att, därest en ändrad organisation av hovstallet är påkallad — vilket ju kan vara möjligt med hänsyn till automobilernas ökade betydelse — Kungl. Maj:t icke läser underlåta att själv taga denna sak under övervägande. Ett initiativ från riksdagens sida ha vi ansett icke lämpligt.

Jag anhåller därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till den av herr Nerman i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nerman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den av herr Nerman i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 4—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 73 och 77—80.

Herr *Bergman* avlämnade en av honom och herr *Johansson-Dahr* undertecknad motion, nr 235, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående återuppförande av ett nedbrunnet exercishus i Karlskrona m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1.10 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 7 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Justerades protokollen för den 1 och den 3 innevarande månad.

Herr statsrådet *Leo* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 84, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 17 juni 1932 (nr 244) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet;

nr 87, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.; samt

nr 88, angående upprivning av bispåret Lövlid—Holmselehamn vid statens järnvägar m. m.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Stockholm den 30 januari 1933.

Till riksdagens första kammare,

Stockholm.

Med stöd av närslutet läkarintyg får jag härmed vördsamt anhålla om ytterligare 2 veckors tjänstledighet, räknat från den 7 februari detta år.

Erik Forssberg.

Konsul *Erik Forssberg* är alltjämt från dato 2 veckor framåt på grund av sjukdom förhindrad att delta i riksdagens arbete; som intygas.

Stockholm den 6 februari 1933.

Gustaf Söderlund,
Legit. läkare. Professor.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 17, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrade bestämmelser i vissa fall rörande fördelning av böter m. m.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 18, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 45 § i sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321).

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 73, angående pension åt förre järnvägsarbetaren E. A. Trygg;
nr 77, angående bestridande från allmänna indragningsstaten av en förre volontären J. M. Härrnell tillerkänd livränta; samt

nr 78, angående ersättning till vissa personer i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 79, angående frågan om kontrollstationer för smör.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 80, angående anslag till ny ladugård m. m. vid statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa gossar.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr *Bergman* och herr *Johansson-Dahr* väckta motionen, nr 235, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtande nr 11.

Herr statsrådet *Leo* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 86, angående nedskrivning av ett S. Holmgren, Vilhelmina, beviljat lån för anordnande av kalktillverkning; och
nr 89, angående avlösning av arrenderätten till Lindhofs kungsgård i Hallands län.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 84 och 86—89 blevo desamma på begäran bordlagda.

Herr *Akerberg* väckte en motion, nr 236, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedläggande av Svartälvs järnväg m. m.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Anmälades och bordlades jordbruksutskottets utlåtande nr 3, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 2 med förslag till tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1932/1933 i vad rör egnahemslånefonden.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

Herr statsrådet *Leo* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 72, angående godkännande av en mellan Sverige och Portugal undertecknad konvention angående förlikning, rättsligt avgörande och skiljedom.

Den kungl. propositionen föredrogs och blev därvid på begäran bordlagd.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 4.10 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
